

Jaarverslag 2002 en 2003

zeehondenrèche pieterburen

Stichting Zeehondenrèche Pieterburen

Inhoud:

Bestuursverslag	4
Statutaire naam en doelstelling	4
Inleiding.....	5
Bestuurlijke zaken	6
<i>Samenstelling bestuur</i>	6
<i>Medewerkers</i>	6
<i>ISO certificering</i>	6
<i>Gezamenlijke formulering uitgangspunten</i>	6
Toekomst	6
<i>Financiën</i>	6
<i>Voorlichting</i>	7
<i>Zeehondenzorg</i>	7
<i>Wetenschappelijk onderzoek</i>	7
<i>Fondsenwerving</i>	8
Financiën	9
<i>Toelichting Jaarrekening 2002</i>	9
<i>Toelichting Jaarrekening 2003</i>	10
Voorlichting	11
Bezoekers in Pieterburen	11
Donateurs.....	11
Manifestaties.....	11
Zeehondenles op visserijschool	11
Spreekbeurtpakketten	12
Adoptie	12
Robbenbulletin.....	12
Website	12
Media.....	13
Delegatie uit Kyoto.....	13
Politieke discussie over nieuwe leidraad LNV	13
Internationale actie tegen industrievisserij.....	14
Zeehondenzorg	15
De opvang van zeehonden in 2002	15
De opvang van zeehonden in 2003	15
Overzicht van alle opgevangen en uitgezette zeehonden:.....	16
EHBZ-gegevens	17
Algemeen.....	17
Activiteiten EHBZ-teams	17
Jaarlijkse EHBZ-dag in Pieterburen	17
Zwerfnetten Project Noordzee Netjes.....	17
Potvissen gered.....	18
Kinderen ruimen afval	19
Vrijwilligers en stagiaires	19
Internationale activiteiten	21
Mauritanië.....	21
Chili	21
Griekenland	21
Overig	21
Monniksrob in Griekenland.....	22
Wetenschappelijk onderzoek.....	23
Vesac	23
Zeezoogdierenconferentie in Luik	23
Eerste publicatie over zeehondenziekte epidemie	24
Analyse van 25 jaar aan doodsoorzaken van zeehonden	24
Eindrapport zeehondenplatform	24
De virusuitbraak	24
<i>Het EHBZ-netwerk in actie tijdens de virusepidemie</i>	25
<i>Mega-sectie</i>	26
Samenwerking met Universiteit Wageningen	27
Publicaties 2002.....	27
Fondsenwerving	29
Mailings	29

Donateursbestand.....	29
Advertenties.....	29
Acties en sponsoring.....	29

Bestuursverslag

Statutaire naam en doelstelling

Statutaire naam:	Stichting Zeehondencrèche Pieterburen
Gevestigd te:	Gemeente de Marne Hoofdstraat 94a 9968 AG Pieterburen
Rechtsvorm:	Stichting Opgericht voor onbepaalde tijd
Statutaire doelstelling:	<p>De Stichting stelt zich ten doel:</p> <p>Het (doen) bevorderen van de instandhouding en eventueel van uitbreiding van zeehondenpopulaties in het bijzonder in het getijdengebied rond en in de Noordzee. Hieronder wordt begrepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het (doen) geven van voorlichting; - Het verzorgen van zeezoogdieren waaronder zeehonden, voorkomend in de getijdengebieden rond en in de Noordzee; - Het (doen) beoefenen van wetenschap en educatie, alsmede het samenwerken met die instelling of natuurlijke personen, die de activiteiten op het gebied van wetenschap en educatie ontplooiën; - Het werven van fondsen om voormelde activiteiten te helpen bekostigen.
Bestuurssamenstelling:	<p>Aan het begin van het verslagjaar 2002 bestond het bestuur uit de volgende personen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De heer George Hendrik Bernard Verberg (voorzitter) - De heer Harmen Dirk Post (secretaris) - De heer Jan Pieter de Zoeten (penningmeester) - De heer Jan Hoogstrate (bestuurslid) - De heer Jan Leendert van Haaften (bestuurslid) <p>Dit bestuur heeft gedurende 2002 plaats gemaakt voor een interim bestuur, dat bestond uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De heer A. van Dijk (voorzitter) - De heer J. J. Coehoorn (secretaris) - Mevrouw V. J. Meijers-Eerens (penningmeester) - De heer A. D. M. E. Osterhaus (bestuurslid) - Vacature <p>Voorzitter Auke van Dijk trad eind 2002 af in en het interim bestuur maakte in de loop van juli 2003 plaats voor een definitief bestuur, bestaande uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De heer drs B.A.E. van der Pol (voorzitter) - De heer mr R. Snel (secretaris) - De heer drs B.J. Meussen (penningmeester) - De heer drs D.W. van Liere - De heer dr B.M. Szabó
Directie:	Gevolmachtigd directeur van de Stichting Zeehondencrèche Pieterburen is mevrouw Leentje Godlieb (Lenie 't Hart).

Inleiding

Het jaar 2002 zal voor de Zeehondencrèche het jaar van de tweede virusepidemie blijven. Hoewel het jaar betrekkelijk rustig begon, hetgeen de medewerkers van de crèche de gelegenheid gaf om zich bezig te houden met het op schrift stellen van de toekomstvisie en het mission statement van de organisatie, bleken latere ontwikkelingen turbulent.

In mei 2002 verscheen het zeehondenziektevirus weer in de Europese zeehondpopulatie, na een afwezigheid van 14 jaar. Sterfte door deze virusinfectie werd voor het eerst waargenomen op het eiland Anholt, bij de oostkust van Denemarken, waar de epidemie ook in 1988 was begonnen. Vanuit Denemarken verspreidde de sterfte zich in alle richtingen: naar Noorwegen, naar Zweden en de Baltische Zee en naar de Waddenzee. Later werden ook zeehonden langs de kust van het Verenigd Koninkrijk getroffen. In totaal zijn meer dan 22.000 dode zeehonden gevonden in Noord Europa, hetgeen wijst op een relatieve sterfte van dezelfde orde van grootte als in 1988, toen rond 50 % van de zeehondenpopulatie in de internationale Waddenzee stierf. In Nederland werden 2.243 dode zeehonden geregistreerd. Niemand weet hoeveel kadavers zijn weggedreven en in zee verdwenen. In het hoofdstuk “Wetenschappelijk onderzoek” wordt het verloop van de epidemie omschreven en de rol van medewerkers van de Zeehondencrèche bij de gevolgen ervan.

Er is door de medewerkers van de Zeehondencrèche, met steun van vele tientallen vrijwilligers, een prestatie van formaat geleverd. Vanwege de virusepidemie moesten er heel veel extra maatregelen worden getroffen, met name op het gebied van hygiëne en quarantaine. Dat legde een zware extra druk op de medewerkers, die door de grote toevloed van ernstig zieke dieren toch al zwaar belast waren. Het feit dat zij zoveel dieren hebben kunnen redden, is een groot compliment voor het hele team.

Hartverwarmend waren de reacties van de donateurs, die zich zeer betrokken toonden bij de moeilijke tijd die de zeehond – en daarmee ook de Zeehondencrèche – doormaakte. Natuurlijk deden de extra maatregelen – meer medewerkers die meer uren draaiden, meer quarantaine-ruimtes, meer medicijnen – een enorme (niet voorziene) aanslag op het jaarbudget van de crèche. Maar dankzij de extra steun van onze donateurs bleef de financiële ramp te overzien.

Op vrijdag 27 september 2002 – dus ten tijde van het hoogtepunt van de virusepidemie - is het eindrapport van het Wetenschappelijke Zeehondenplatform – een forum van Nederlandse specialisten met kennis van deelaspecten van de zeehondenproblematiek in de Waddenzee - gepresenteerd. Helaas is in de pers alleen maar de opvang besproken, terwijl dit slechts één van de 12 onderwerpen van het rapport was. Over b.v. vervuilende stoffen, de effecten van visserij, en infectieziekten - allemaal minstens even belangrijk voor het behoud van zeehonden en hun leefmilieu - is nauwelijks gesproken.

2003 was, na het virusjaar 2002, in veel opzichten een jaar van herbezinning en reflectie, maar ook van het bepalen van standpunten en het verwerven van een nieuwe, stevige maatschappelijke positie.

Voor wat betreft dat laatste was de publieke discussie met het ministerie van LNV over de invoering van een nieuwe “Leidraad voor de opvang van gewone en grijze zeehonden” in mei en juni van het verslagjaar van cruciaal belang. Details van deze discussie zijn te vinden in de paragraaf “De crèche en de politiek”. In deze inleiding beperken wij ons tot het resultaat: met een drietal kamerbreed gesteunde moties gaf de Tweede Kamer aan dat zij het werk en het wetenschappelijke onderzoek van de Zeehondencrèche van groot belang acht en van harte ondersteunt.

De Zeehondencrèche voelt zich gesteund door deze support vanuit het Parlement, die ook grote invloed heeft gehad op de houding van de pers en het publiek. Sinds de “politieke overwinning” is er voornamelijk op een positieve toon over de crèche of haar activiteiten geschreven. Ook de Waddenvereniging zegt nu dat het beslist niet goed gaat met de Waddenzee, en de uitspraak van Staatssecretaris van Geel dat de vervuiling van de Waddenzee een grote zorg is, heeft gezorgd voor een groeiende maatschappelijke belangstelling voor het werk van de Zeehondencrèche.

Bestuurlijke zaken

Samenstelling bestuur

In de loop van 2002 nam Drs. Auke van Dijk de bestuurshamer over van Dr. G.H.B. Verberg (algemeen Directeur Gasunie). Helaas moest de heer van Dijk zijn functie nog voor de jaarwisseling opgeven, waarna Prof. Dr. A.D.M.E. Osterhaus (Hoogleraar virologie aan de Erasmus Universiteit) gedurende de eerste maanden van 2003 de vergaderingen van het interim-bestuur voorzat. Dit bestuur maakte in juli 2003 plaats voor het definitieve nieuwe bestuur. Onze grote waardering gaat uit naar het interim-bestuur, dat zich in dit moeilijke jaar (de virusepidemie) zeer verdienstelijk heeft gemaakt op alle mogelijke gebieden, waarmee ze de positie van de Stichting Zeehondencrèche Pieterburen in de maatschappij hebben gestabiliseerd en haar toekomst hebben gegarandeerd.

Medewerkers

Het aantal medewerkers in vaste dienst in 2002 was: 24. Daarnaast werd er – vooral vanwege de extra werkdruk als gevolg van het virus - met grote frequentie een beroep gedaan op 8 oproepkrachten. Het Dierenpark Emmen detacheerde een medewerker drie dagen per week bij de Zeehondencrèche. In 2003 was gemiddeld het aantal medewerkers in vaste dienst: 28, inclusief 4 oproepkrachten; de positieve ervaring van 2002 voor wat betreft het inhuren van oproepkrachten maakte het vanzelfsprekend om ook in 2003 gedurende een aantal piekmomenten een beroep te doen op oproepkrachten.

ISO certificering

De zware druk, die de extra maatregelen en “spelregels” aan de medewerkers van de crèche oplegden, hebben nauwelijks invloed gehad op de ontwikkelingen en voorbereidingen rond de ISO certificering, die begon in 2001.

Ook in 2003 zijn de activiteiten om te komen tot ISO-certificering met onverminderde zorgvuldigheid en voortvarendheid uitgevoerd. Protocollen en andere basisdocumenten werden onder de loep genomen en waar nodig aangepast. Er werd naar gestreefd om de definitieve “audit” in de eerste maanden van 2004 te doen plaatsvinden.

Gezamenlijke formulering uitgangspunten

In de eerste maanden van 2002 hebben de medewerkers van de Zeehondencrèche zich gezamenlijk bezig gehouden met inhoud en redactie van een beleidsstuk, genaamd: “Visie”. Gedwongen door de virusuitbraak werd de definitieve uitwerking van dit document vertraagd, maar in het najaar van 2002 werd de draad weer opgepakt. In februari 2003 werd in een plenaire meeting van alle medewerkers van de zeehondencrèche, samen met het bestuur, de definitieve tekst opgesteld van de “Visie op zeehondenopvang”. Een document waarvan de inhoud tot doel heeft om de door bestuur, directie en medewerkers in gezamenlijkheid geformuleerde uitgangspunten voor alle deelgebieden waarin de Zeehondencrèche actief is, zo concreet mogelijk te omschrijven. De daaruit ontstane leidraad kan bij nieuwe ontwikkelingen de criteria aanreiken voor de besluitvorming daarover.

Toekomst

Financiën

Het virusjaar 2002 zorgde voor hoge extra kosten, die voor een deel ook effect hadden op de dagelijkse exploitatiekosten van 2003. Het was belangrijk dat extra kosten, veroorzaakt door onverwachte factoren, toch beheersbaar zouden blijven. Voor oplossingen kan worden gedacht aan mogelijkheden voor een vaste sponsoring, door meer donateurs te werven en / of de invulling en uitvoering van bepaalde taken van de Zeehondencrèche opnieuw te bezien. Een van de taakstellingen voor 2003 was: het terugbrengen van een zo groot mogelijk aantal kosten. Er werd zorgvuldig gekeken op welke posten we konden bezuinigen. De hoge kosten van het virus jaar liepen nog door in 2003 en legden daarmee een extra druk op de dagelijkse exploitatie in dat jaar. Dit moest beheersbaar gemaakt worden. Het is belangrijk om

minder afhankelijk te worden van erfenissen en legaten: dat is een te onzekere factor. Dit kan door te zoeken naar mogelijkheden voor een vaste sponsoring, door meer donateurs te werven en / of de invulling en uitvoering van bepaalde taken van de Zeehondencreche opnieuw te bezien.

Voorlichting

Er zal nog meer aandacht aan de voorlichting worden besteed, zodat we nog meer mensen op de hoogte kunnen brengen van de problematiek van de zeehond in de Waddenzee. Toen in het voorjaar van 2003 door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een "Leidraad voor opvang van gewone en grijze zeehonden" werd gepresenteerd, werd waarin gesteld dat de Waddenzee "een ongerept, nagenoeg natuurlijk gebied" is, waarin "natuurlijke processen hun gang moeten gaan". De overheid gebruikte dit aanvechtbare uitgangspunt om een beleid uit te stippelen waarin hulpbehoevende zeehonden onder bepaalde omstandigheden aan hun lot moesten worden overgelaten, omdat dat "de natuurlijke gang van zaken" zou zijn. De Zeehondencreche heeft contact gezocht met de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren en met collega-opvangcentra, om dit voorgenomen beleid met adequate argumenten te kunnen weerleggen. Samenwerking van de Dierenbescherming en de Zeehondencreche leverde een alternatieve leidraad op, die in vele opzichten een verbetering betekende ten opzichte van de voorgestelde LNV-Leidraad. Het feit dat in eerste instantie de Vaste Kamer Commissie voor Visserij en in tweede instantie de volledige Tweede Kamer unaniem koos voor de alternatieve Leidraad betekent dat de uitgangspunten van de Zeehondencreche kunnen rekenen op brede politieke en maatschappelijke steun.

Zeehondenzorg

We moesten er rekening mee houden dat als gevolg van de virusepidemie het aantal op te vangen gewone zeehonden (*Phoca vitulina*) in 2003 lager zou zijn dan in 2002. Naar schatting was ruim de helft van de populatie dood. Onbekend is in hoeverre ook grijze zeehonden (*Halichoerus grypus*) geleden hebben onder dit virus. Ongetwijfeld zal het kleinere aantal opgevangen dieren een besparing in opvangkosten met zich meebrengen.

Voor wat betreft onderhoud aan infrastructuur, filterinstallaties en andere technische installaties zal zoveel mogelijk gekozen worden voor inzet van de eigen technische dienst. Vaste onderhoudscontracten met derden worden allemaal onder de loep genomen en waar mogelijk herzien. Naast de eigen technische dienst kunnen ook vrijwilligers met kennis van zaken worden ingezet.

Vanzelfsprekend heeft de virusepidemie van 2002 grote invloed gehad op het aantal op te vangen zeehonden van 2003. Het aantal op te vangen gewone zeehonden (*Phoca vitulina*) was in 2003 beduidend lager dan in 2002. Het is nog steeds niet bekend in hoeverre ook grijze zeehonden (*Halichoerus grypus*) geleden hebben onder dit virus. In ieder geval is er slechts een verhoudingsgewijs gering aantal dode grijze zeehonden gevonden tijdens het inzamelen van de door het virus in 2002 gestorven zeehonden. De vijf mobiele quarantaine-units die waren gebouwd en in gebruik genomen tijdens de virusepidemie, zijn verder aangepast aan de wintertemperaturen en vormen zodoende een uitstekende – en naar het zich laat aanzien voorlopig voldoende - aanvulling op de quarantainecapaciteit.

Er zijn inmiddels stappen ondernomen om voor wat betreft onderhoud aan infrastructuur, filterinstallaties en andere technische installaties zoveel mogelijk gebruik te maken van de inzet van de eigen technische dienst. Vaste onderhoudscontracten met derden zijn onder de loep genomen en waar mogelijk herzien. Naast de eigen technische dienst worden inmiddels ook vrijwilligers met kennis van zaken ingezet.

Wetenschappelijk onderzoek

De kosten van het wetenschappelijk onderzoek werden te hoog in vergelijking met onze hoofdtaak: de opvang van zeehonden. Er zal een evaluatie plaats vinden over de aard en omvang van het totale pakket aan wetenschappelijk onderzoek dat binnen de taakomschrijving door de Zeehondencreche zal (doen) worden uitgevoerd. Deze herbezinning op de wetenschappelijke taak van de creche zal door het huidige bestuur in overleg met de VeSAC (Veterinary and Scientific Advisory Committee) en met betrokken en aan te trekken wetenschappers worden uitgevoerd. Vooruitlopend op dit nieuwe wetenschaps-masterplan zal in 2003 reeds een aantal contracten met wetenschappelijke medewerkers en gedetacheerden onder de loep worden genomen en waar nodig herzien.

Er heeft in 2003 een evaluatie plaatsgevonden over de aard en omvang van het totale pakket aan wetenschappelijk onderzoek dat binnen de taakomschrijving door de Zeehondencreche wordt uitgevoerd. Deze herbezinning op de wetenschappelijke taak van de creche is uitgevoerd door het huidige bestuur in

overleg met de VeSAC (Veterinary and Scientific Advisory Committee) en met wetenschappers die op enigerlei wijze zijn betrokken bij de activiteiten van de Zeehondencrèche. De gegevens van deze inventarisatie zullen worden vastgelegd in een wetenschaps-masterplan.

Fondsenwerving

In het voorjaar van 2003 zijn de nodige contacten gelegd met externe adviseurs, met als doel om de fondsenwerving beter en meer gestructureerd uit te kunnen voeren. Uitgangspunt van de plannen is o.a. het vergroten van het aantal donateurs. Zoals in iedere non-profit organisatie is er een bepaalde fluctuatie in het donateurbestand. De opzet is om het aantal nieuwe donateurs significant hoger te doen zijn dan het aantal afhakende donateurs. Inmiddels wordt er gezocht naar een databaseprogramma dat bij deze opzet behulpzaam kan zijn.

Financiën

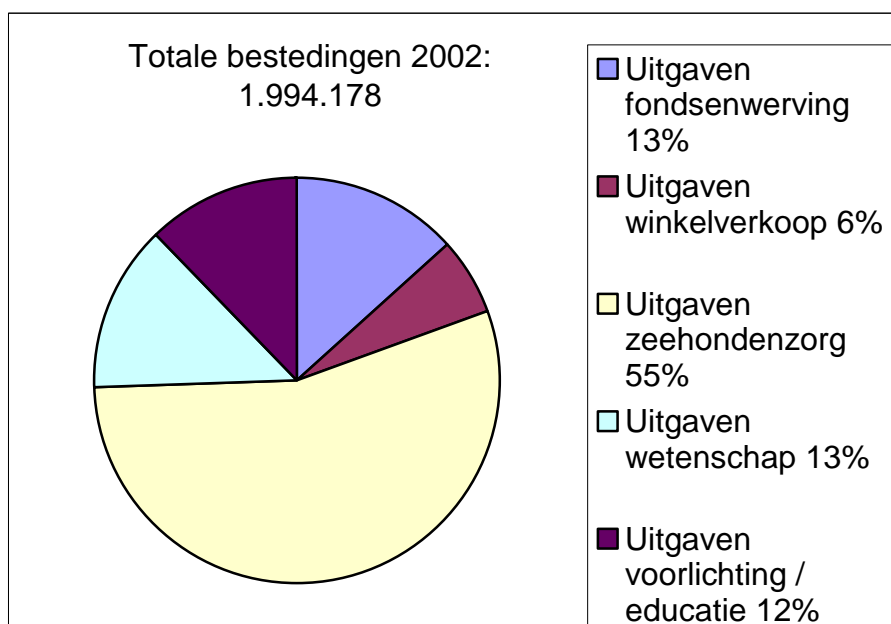
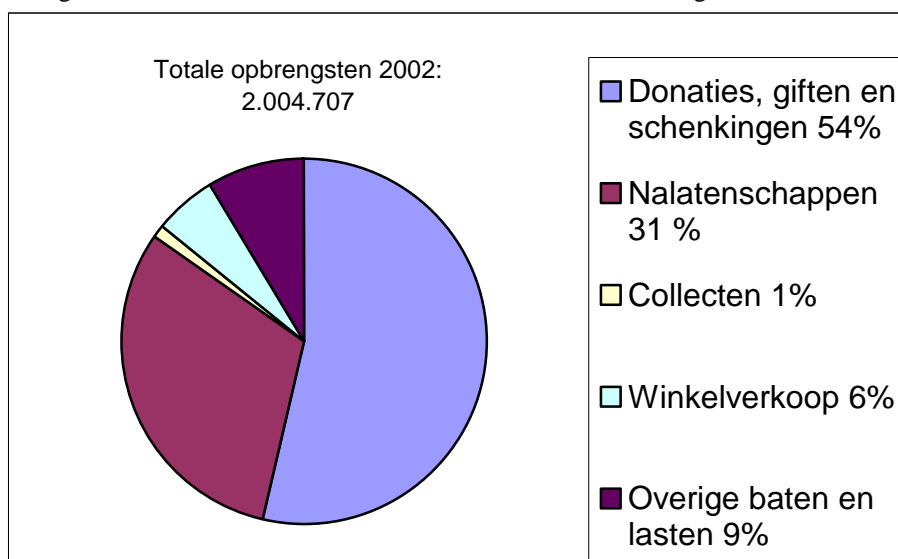
Toelichting Jaarrekening 2002

Ook begroting-technisch gezien was het jaar 2002 een bijzonder moeilijk jaar. De uitbraak van het zeehondenziektevirus kwam onverwacht en niemand kon tevoren de omvang ervan overzien. Er was bij het opstellen van de begroting geen rekening gehouden met de enorme hoeveelheid extra kosten die door de epidemie werd veroorzaakt en die alle cijfers in de war heeft gebracht. Niet begrote extra kosten drukten vooral op de zeehondenzorg: zowel extra personeelskosten als de directe zorg-kosten. Het opzetten van aparte logistieke lijnen voor transport van dode en levende zeehonden had financiële consequenties. Daarnaast moest er nog een investering worden gedaan in mobiele nood-opvangunits. Ook deze investering was niet begroot. Door een extra fondsenwerving in september hebben we in ieder geval voldoende liquiditeit behouden.

Totale opbrengsten 2002: 2.004.707

Totale bestedingen 2002: 1.994.178

Donaties giften en schenkingen	54%	1074779	Uitgaven fondsenwerving	13%	266577
Nalatenschappen	31%	622682	Uitgaven winkelverkoop	6%	123123
Collecten	1%	21156	Uitgaven zeehondenzorg	55%	1094937
Winkelverkoop	6%	113397	Uitgaven wetenschap	13%	268509
Overige baten en lasten	9%	172693	Uitgaven voorl/educatie	12%	241032

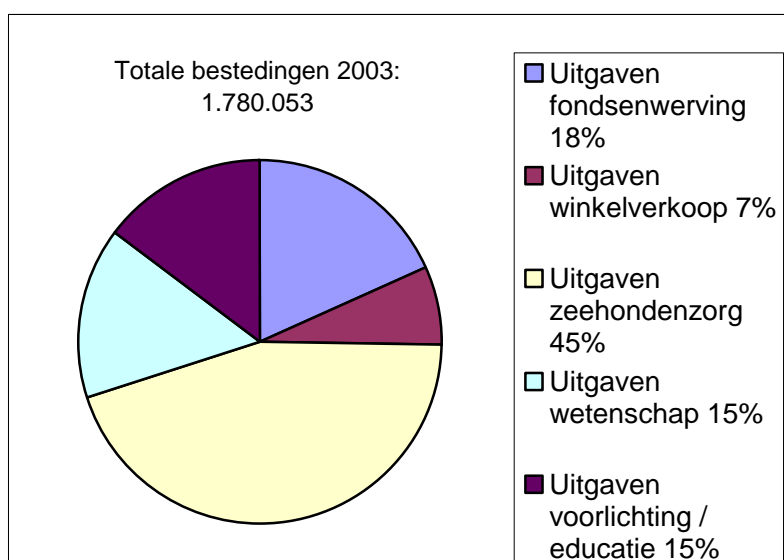
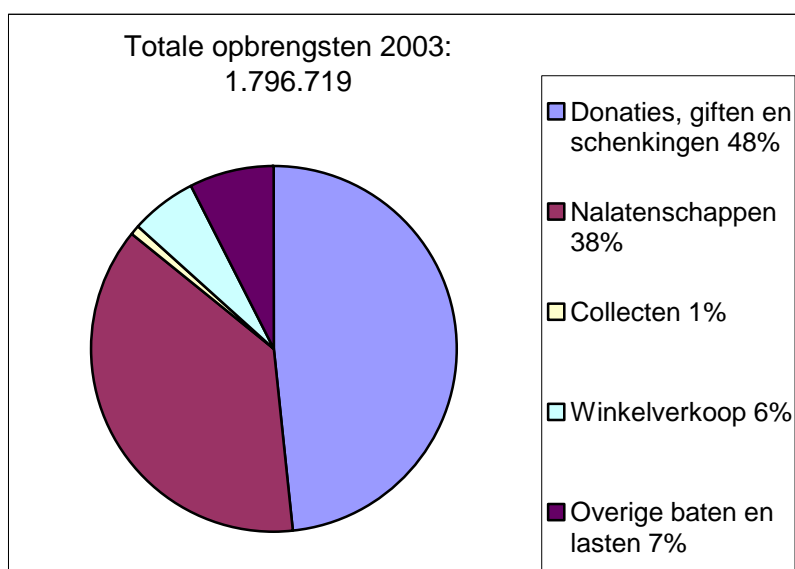
Toelichting Jaarrekening 2003

De gevolgen van de virus-uitbraak in 2002 lieten zich in 2003 ook nog voelen. De extra inspanningen in de eerste helft van het jaar om een sterke wijziging in het overheidsbeleid te voorkomen waren succesvol en kregen veel aandacht onder het publiek en hielp mee in de toename van het aantal donateurs. De algemene trend onder charitatieve instellingen waarbij minder en lagere donaties ontvangen werden, had ook op de Zeehondencrèche haar invloed. Hoewel het totaal aan donaties, giften en schenkingen aanmerkelijk lager uitviel dan begroot, werd dit gecompenseerd door de fors hoger uitvallende nalatenschappen. Het jaar kon afgesloten worden met een bescheiden positief saldo.

Totale opbrengsten 2003: 1.796.719

Totale bestedingen 2003: 1.780.053

Donaties giften en schenkingen	48%	866530	Uitgaven fondsenwerving	18%	326402
Nalatenschappen	38%	675231	Uitgaven winkelverkoop	7%	123519
Collecten	1%	17800	Uitgaven zeehondenzorg	45%	795234
Winkelverkoop	6%	103886	Uitgaven wetenschap	15%	271188
Overige baten en lasten	7%	133272	Uitgaven voorl/educatie	15%	263710

Voorlichting

Bezoekers in Pieterburen

Omdat “het geven van voorlichting over zeehonden en hun problemen aan een zo breed mogelijke groep mensen” één van de doelstellingen is van Stichting Zeehondencrèche Pieterburen, wordt gezocht naar zoveel mogelijk factoren die daarop in positieve zin van invloed kunnen zijn. Zo is bijvoorbeeld de entreprijs van de crèche bewust zo laag mogelijk gehouden en is het bezoekerscentrum alle dagen van het jaar van 9.00 tot 18.00 uur geopend. In de bezoekershal in Pieterburen kan iedere bezoeker in de keuken van de crèche kijken, en is er de beste gelegenheid voor de altijd in de hal aanwezige medewerkers om bezoekers te informeren over de problemen van zeehonden in de Waddenzee. Daarom streeft de crèche er in haar media-uitingen naar om het aantal bezoekers van de Zeehondencrèche te vergroten. Het aantal geregistreerde betalende bezoekers bedroeg in het verslagjaar 2002 134.366. en in 2003 was dat 134.312.

Donateurs

In de loop van 2002 meldden zich 5.060 nieuwe donateurs. In de tweede helft van het jaar werd echter een grote opschoning uitgevoerd op het totale donateurbestand. Daarbij werden zgn. slapende donateurs (die drie jaar of langer niet hadden gereageerd op mailingen) uit het bestand verwijderd. Als gevolg daarvan is er geen spectaculaire stijging van het totaal aantal donateurs, maar wel een zeer aanzienlijke verhoging van de kwaliteit van het bestand. Per 31 december 2002 was het totaal aantal donateurs 50.063. Het aantal nieuwe donateurs in 2003 bedroeg 4.629. Een grote opschoning in 2002, waarbij alle donateurs die drie jaar of langer niet hadden gereageerd op mailingen uit het bestand werden verwijderd, had gezorgd voor een enorme kwaliteitsverbetering van het bestand. De “overgebleven” donateurs vormen een vrij stabiele, trouwe groep, waarvan een aantal zelfs al twintig jaar of langer donateur is. Per 31 december 2003 was het totaal aantal donateurs 53.147.

Jaarlijks wordt door het radioprogramma Vara's Vroege Vogels op basis van donateuraantallen een top tien van natuur- en milieublubs opgesteld. In december 2003 stond de Zeehondencrèche Pieterburen op de negende plaats van deze Vroege Vogels Parade. Dit betekende dat zij in absolute aantallen de tweede winnaar was. In relatieve zin (het groeipcentage) nam de crèche in deze top tien zelfs de eerste plaats in.

Manifestaties

Bij tal van gelegenheden (benefietconcerten, beurzen, (jaar)markten en andere manifestaties) gaf de Zeehondencrèche acte de présence met een informatiestand. Een aantal vrijwilligers heeft zich voor deze vorm van informatie ingezet, waarvoor onze dank. Dankzij hun werk konden duizenden mensen nader kennis maken met het werk van de crèche. Velen maakten van de gelegenheid gebruik om donateur te worden. Bovendien was ook hier de mogelijkheid om geïnteresseerden er op te wijzen dat de crèche altijd geopend is voor bezoekers. Ieder jaar opnieuw zet een aantal vrijwilligers zich in voor deze vorm van klantenbinding. De Zeehondencrèche is blij met hun inzet.

Zeehondenles op visserijschool

Eind november 2003 werd Lenie 't Hart uitgenodigd om een aantal groepen leerlingen van de visserijschool in Urk informatie te geven over zeehonden, hun leefwijze en de samenwerking tussen de Zeehondencrèche en de vissers. Lenie gaf een drietal presentaties voor de toekomstige vissers over de overeenkomsten tussen de problemen van de vissers en die van de zeehonden. Een van de besproken onderwerpen betrof de industrievisserij die door Deense vissers in de Noordzee wordt bedreven. Meer over dit onderwerp valt te lezen in het hoofdstuk “de crèche en de politiek”. Lenie hoopt door samenwerking met de visserij te bereiken dat grote problemen die in de nabije toekomst te verwachten zijn, zowel voor de Nederlandse visserij als voor de zeehonden, kunnen worden voorkomen.

Spreekbeurtpakketten

Ieder kind dat telefonisch of schriftelijk informatie aanvraagt voor een spreekbeurt of werkstuk, krijgt een speciaal voor kinderen samengesteld infopakket toegestuurd. In 2002 werden 1668 infopakketjes aangevraagd. In 2003 werden in totaal ruim 4.000 infopakketten aangevraagd. De crèche heeft speciaal voor kinderen een infopakket samengesteld, dat aan ieder kind dat telefonisch of schriftelijk informatie aanvraagt voor een spreekbeurt of werkstuk, wordt toegestuurd. Ook voor speciale schoolprojecten is materiaal beschikbaar. Dit varieert van kleurplaten met docenteninformatie voor de onderbouw en een lesbrief (Wappertje) voor de bovenbouw. Op aanvraag wordt dit materiaal aan een leerkracht toegezonden.

Adoptie

Een heel speciale vorm van kennismaken met het werk van de Zeehondencrèche is de mogelijkheid om een zeehond symbolisch te adopteren. Een adoptant wordt uitvoerig op de hoogte gehouden van de ontwikkeling van zijn of haar adoptiezeehond, kan het dier tijdens zijn verblijf in Pieterburen komen bezoeken en heeft de mogelijkheid om mee te gaan wanneer de zeehond weer wordt uitgezet. In 2002 maakten 51 mensen gebruik van de mogelijkheid om een zeehond te adopteren.

In 2003 is een begin gemaakt met een programma van meerdere mogelijkheden om zeehonden exclusief of symbolisch te adopteren. De reeds bestaande vorm van adoptie, inmiddels omgedoopt tot "exclusieve adoptie", houdt in dat iemand voor €500,= een zeehond werkelijk adopteert. Deze adoptant krijgt een adoptiecertificaat, wordt uitvoerig op de hoogte gehouden van de ontwikkeling van zijn of haar adoptiezeehond, kan het dier tijdens zijn verblijf in Pieterburen komen bezoeken en heeft de mogelijkheid om mee te gaan wanneer de zeehond weer wordt uitgezet. Daarnaast kwamen er in 2003 twee mogelijkheden bij: als eerste om tijdens een bezoek aan de Zeehondencrèche voor €50,= een zeehond symbolisch te adopteren. In dat geval krijgt de adoptant een adoptiecertificaat en een foto van zijn/haar zeehond wanneer die wordt uitgezet. Een derde mogelijkheid was om voor €100,= een ziekenboek te adopteren. Degene die koos voor een dergelijke adoptie kreeg ieder kwartaal een verslag van alles wat er in zijn/haar ziekenboek had afgespeeld.

In 2003 maakten 55 mensen gebruik van de mogelijkheid om een zeehond exclusief te adopteren. Daarnaast waren er 54 mensen die tijdens hun bezoek een zeehond symbolisch adopteerden. Tenslotte waren er 226 mensen die kozen voor de adoptie van een ziekenboek.

Robbenbulletin

Onze informatiekraant "Robbenbulletin" verscheen in het verslagjaar 2002 twee keer, met in de zomer vier en in de winter acht pagina's. De oplagen bedroegen 60.000 (zomermailing) en 75.000 (wintermailing). De wintereditie verscheen bovendien in een Engelse oplage van 3.000 exemplaren.

In 2003 werd onderzocht wat het effect zou zijn wanneer het aantal edities van onze informatiekraant "Robben bulletin" van twee naar vier zou gaan. Het blad verscheen in december 2002 (de jaarlijkse grote mailing om de donaties te innen) met acht pagina's in een oplage van 75.000, in april met vier pagina's (oplage 50.000) en in juni met vier pagina's (oplage 50.000). De veel hogere kosten bleken niet op te wegen tegen de extra opbrengsten. Er is in september nog een "eenvoudige" vierde mailing verzonden: een infobrief (oplage 53.000) zonder Robbenbulletin. Besloten is om de frequentie van mailing en informatie voor 2004 nader te bezien en desgewenst aan te passen.

Website

De belangstelling voor de website www.zeehondencreche.nl blijft onverminderd groot. In 2002 was het gemiddelde aantal bezoekers per dag 263. Over het gehele jaar werd een bezoekersaantal van 96.068 geregistreerd. Naast de vele Nederlandse bezoekers, werden "visits" uit tientallen andere landen geregistreerd, waaronder USA, Turkije, Finland, Zweden, Japan en Brazilië.

De website www.zeehondencreche.nl kreeg een kleine facelift, waardoor iedere bezoeker direct op de pagina met actualiteiten terecht komt. Dat had een gunstig effect op het aantal bezoekers. In 2003 trok de site een gemiddeld aantal bezoekers per dag van 368. Het totaal aantal bezoekers over het gehele jaar 2003 was 134.319. Naast de vele Nederlandse bezoekers (heel veel via Kennisnet: waarop veel scholen zijn aangesloten), werden tientallen andere landen geregistreerd, waaronder Portugal, Polen, Canada, Australië, Mexico en Argentinië.

Media

Opnieuw was er grote belangstelling vanuit de media. Deels was dat het gevolg van de virusuitbraak, die wereldwijd aandacht trok. De rol van de Zeehondencreche bij de gevolgen van de virusepidemie werd in tientallen televisie- en radio-uitzendingen en een nog groter aantal artikelen in kranten en tijdschriften belicht. Onder de buitenlandse televisiestations waren de Japanse televisie, een paar Duitse stations en de BBC.

Ook in 2003 waren er een paar momenten die grote belangstelling trokken van de media. Zo was er de nasleep van de virusuitbraak, waarover wereldwijd werd bericht. In de maanden mei en juni was het vooral de politieke discussie over zeehondenopvang, waar veel media ruime aandacht aan schonken. Daarna werd het enigszins rustig, hoewel juist in de tweede helft van het jaar een aantal informatieve jeugdtijdschriften (Taptoe, ZoZitDat) en een aantal televisieprogramma's (NPS Klokhuis en TROS Dierenmanieren op reis) op positieve wijze uitgebreid aandacht besteedden aan het werk van de Zeehondencreche. Bovendien werd er informatie verzameld voor een "Mini Informatieboekje", een schoolboekje van Wolters Noordhoff, bedoeld voor groep 1 en 2 van de onderbouw, dat medio 2004 zal verschijnen. In het algemeen kan men concluderen dat er sinds de politieke "overwinning" meer aandacht is voor het werk van de Zeehondencreche in relatie tot de problemen van de zeehond, en minder voor de discussie over nut en noodzaak van zeehondenopvang. Dat laatste lijkt voorlopig een gepasseerd station.

Een unieke media-uiting was een interview met Lenie 't Hart in alle edities van Readers Digest. In Nederland wordt het tijdschrift onder de naam "Het Beste" uitgegeven in een oplage van ruim 250.000 exemplaren. Dat komt neer op een geschat lezersbereik van bijna 800.000 lezers. Maar Readers Digest wordt uitgegeven in 19 talen in 48 landen. In de loop van de komende maanden verschijnt het artikel in alle edities. De totale oplage is ruim 25 miljoen exemplaren. Dat betekent rond 80 miljoen lezers.

Delegatie uit Kyoto

Een congres over watermanagement in Kyoto was aanleiding voor een delegatie bestaande uit zeventien Japanse dames van deze Japanse stad, om in september 2003 een bezoek te brengen aan de Zeehondencreche. In Japan wordt veel aandacht besteed aan het werk in Pieterburen. Met name het wetenschappelijk onderzoek van de creche naar de invloed van vervuiling op het immuunsysteem van zeehonden, heeft de aandacht getrokken. In de creche ontstond - met de hulp van een Nederlands-Japanse tolk - een levendige discussie over de aanpak van vervuiling, en vooral hoe men daar de bevolking bewust van kan maken. Alle Japanse dames waren het met Lenie 't Hart eens dat de opstapeling van gifstoffen in vis vooral een bedreiging vormt voor kinderen. Ook het nettenproject, waarvan de huizenhoge stapel afvalnetten meteen de aandacht trok, kreeg veel belangstelling.

Politieke discussie over nieuwe leidraad LNV

Op dinsdagmiddag 13 mei 2003 bood Lenie 't Hart namens de Dierenbescherming en de Zeehondencreche een petitie aan aan vertegenwoordigers van twee Vaste Kamer Commissies (van LNV en VWS). Omringd door als zeehond verklede kinderen die meer dan tienduizend ingevulde gele kaarten in een bundel visnetten droegen, sprak Lenie de kamerleden Bas van der Vlies (SGP en plaatsvervangend voorzitter van de Vaste Kamercommissie van LNV) en Erica Terpstra (VVD en voorzitter van de Vaste Kamercommissie van VWS) aan op het beleid van het ministerie van LNV.

In haar toespraak benadrukte Lenie het feit, dat de Dierenbescherming en de Zeehondencreche de handen ineen hadden geslagen om een vuist te maken tegen de door ambtenaren voorgestelde regelgeving, vastgelegd in een zgn. Leidraad, die niet alleen slecht is voor de zeehonden in de Waddenzee, maar zelfs indruist tegen de Nederlandse wet. Daarom bood zij een Alternatieve Leidraad aan, die is samengesteld door de Dierenbescherming in overleg met de Zeehondencreche. Alle aanwezige kamerleden zegden toe de gepresenteerde problematiek uiterst zorgvuldig te bestuderen.

Op woensdag 14 mei 2003 besprak de Vaste Kamer Commissie van LNV de door de minister voorgestelde Leidraad. Tot vreugde van de Dierenbescherming en de Zeehondencreche was er tijdens dit debat kamerbrede steun voor de bezwaren van beide organisaties tegen deze Leidraad. Daarop heeft de minister toegezegd dat aan het belangrijkste bezwaar tegemoet zal worden gekomen en dat het een ieder die beroepshalve of met een ontheffing in gesloten gebieden komt - zoals bijvoorbeeld wadlopers - toegestaan is een aangetroffen hulpbehoevende zeehond te helpen, zoals dat staat in artikel 36 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Zieke en gewonde zeehonden hoeven dus niet aan hun lot worden overgelaten, zoals in de plannen van de minister stond.

De kamerfracties deelden zonder uitzondering het standpunt van de Dierenbescherming en de Zeehondencrèche dat de Waddenzee geen ongestoord natuurlijk gebied is. Ze drongen er bij de minister op aan om in zijn beleid te streven naar een verbetering van de huidige situatie in de Waddenzee en ze gaven aan dat er geen zeehonden slachtoffer mogen worden van een rigide beleid.

De Zeehondencrèche was blij met het kamerbrede standpunt dat het werk van de crèche nuttig en zinvol werd geacht en beantwoordde aan de morele gevoelens van de mens, en dat het door de crèche uitgevoerde wetenschappelijke onderzoek van grote waarde is voor de populatie in de Waddenzee. Een aantal kamerleden ging zelfs zover dat ze het de minister kwalijk namen dat de Zeehondencrèche de laatste tijd door negatieve berichten onterecht in diskrediet was gebracht.

De minister ging daar in zijn antwoord op in en bevestigde de grote waarde van de Zeehondencrèche, zowel voor de opvang van individuele dieren als voor het wetenschappelijk onderzoek. Hij zegde toe dat de gewraakte passages in de Leidraad zouden worden aangepast, zodat over de uitvoering daarvan geen misverstand kan bestaan. Dat is ook gebeurd.

Internationale actie tegen industrievisserij

In december 2003 vergaderde in Brussel de Visserijraad van de Europese Unie. Deze raad bestaat uit de ministers van visserij van alle aangesloten landen, en bepaalt jaarlijks de vangstquota voor consumptievissers. Er wordt echter nooit aandacht besteed aan de steeds groeiende industrievisserij, waarbij met fijnmazige netten alle kleine vis wordt weggevangen om gebruikt te worden in de vismeelindustrie als voer voor viskwekerijen. Dit heeft grote consequenties voor de voedselpiramide, o.a. voor vissen, vogels en zeehonden. Om aandacht voor dit probleem te vragen heeft Lenie 't Hart een brief geschreven aan de Nederlandse politiek en een Engelse versie gestuurd naar alle ministers die zitting hebben in de Visserijraad en naar de Europese Commissaris voor Landbouw en Visserij Franz Fischler, de Europese Commissaris voor Gezondheid en Consumentenbescherming David Byrne en de Europese Commissaris voor Milieu Margot Walstrom.

In haar brief sprak Lenie 't Hart haar grote bezorgdheid uit over de industrievisserij en de enorme invloed daarvan op de ecologische balans onder in de voedselpiramide: voedsel voor vis verdwijnt en kleine vis krijgt geen kans om te groeien. Zij wees op de desastreuze gevolgen van overbevissing op de lodde in de Noordelijke IJzsee in het recente verleden. De zadelrobber uit dat gebied vonden geen voedsel meer en trokken in grote aantallen zuidwaarts, langs de kust van Noorwegen tot in de Noordzee en het Kattegat. De gevolgen voor de gewone zeehond in Noord-Europa waren desastreus: de zadelrobber waren drager van het zeehondenvirus PDV (Phocid Distemper Virus). In het Nederlandse deel van de Waddenzee stierven in 1988 meer dan duizend zeehonden aan dit virus; in heel Noordwest-Europa ruim 18.000. In 2002 dook de ziekte opnieuw op, ditmaal met nog meer dode zeehonden als gevolg: alleen al in Nederland omstreeks 3.000. Hieruit blijkt hoe het ecologisch evenwicht wordt verstoord door onderaan de voedselketen ongebreideld te vissen.

Met klem vroeg Lenie om een reactie van de Visserijraad. In de daaropvolgende maanden hebben vrijwel alle ministers schriftelijk erkend dat zij dit zien als een groot probleem. Te hopen valt dat in de toekomst oplossingen gevonden zullen worden.

Zeehondenzorg

De opvang van zeehonden in 2002

Door het zeehondenziektevirus was iedere zeehond die in de zomer van 2002 de crèche binnenkwam “verdacht”. Dat betekende dat er met nog strengere quarantaineregels gewerkt moest worden dan anders. Er werden aparte logistieke lijnen opgezet voor dode, zieke en waarschijnlijk niet besmette zeehonden. De bestaande quarantaineruimten en de bassins veranderden op advies van onze vaste ziekenhuishygiëniste in “eilandjes”, waar uitsluitend behandelend personeel toegang had, en dan alleen na douchen en omkleden. Iedere keer opnieuw, bij het betreden van een ander “eiland”. Maar het aantal vaste quarantaineruimtes van de Zeehondencrèche (zeven) was niet toereikend voor het aantal zieke dieren. Daarom werd met man en macht gewerkt aan de bouw van een vijftal mobiele quarantaine-units, die dankzij de steun van een aantal bedrijven en de inzet van veel vrijwilligers binnen een paar weken kon worden gerealiseerd. Er is gekozen voor een ontwerp op basis van standaard scheepscontainers, zodat de units overal ter wereld kunnen worden ingezet, als na deze virusepidemie minder behoefte is aan quarantaineruimte in Pieterburen.

De opvang van zeehonden in 2003

Het winterseizoen van 2002/2003 begon vrij laat: op 2 januari 2003 verbleven er vier grijze zeehonden in Pieterburen. In de daarop volgende weken kwamen er meer, tot een totaal van 39 grijze zeehonden in de eerste maanden van 2003.

Begin maart is een op Terschelling gevonden ringelrob (een dwaalgast uit de Noordelijke IJszee) na een herstelperiode in Pieterburen, volledig gescheiden van de opgevangen Waddenzeehonden, met een helikopter van de SAR weer een eind op weg gebracht naar zijn leefgebied. Hessel Wiegman, die het dier had gevonden, maakte de vlucht mee.

In de eerste maanden van 2003 kwamen er iedere week wel een paar zeehonden in de crèche, die heel erg verzwakt en soms erg ziek waren. Vermoedelijk is dat toch een effect van de zware virusepidemie van 2002. Op 27 mei 2003 werd bij Termunten de eerste huiler gevonden. Het totaal aantal opgevangen jonge gewone zeehonden lag lager dan dat van vorig jaar op dezelfde datum. Dat was helaas ook de verwachting: het zeehondenziektevirus heeft vorig jaar een slachting aangericht onder de zeehonden. Niet alleen is meer dan de helft van de populatie doodgegaan, maar daaronder was het merendeel vrouwtjes. De invloed van de virusepidemie zal nog jarenlang merkbaar zijn.

Een booreiland, "Noble Al White", bevond zich 50 kilometer ten noordwesten van Den Helder. Het werd op dat moment verplaatst en daarom lag het platform op het water. Tot verbazing van de bemanning kwam er een jonge grijze zeehond de trappen opgeklauterd. Het dier was kennelijk uitgeput en zocht een plek om uit te rusten. Na een paar uur voegde zich een tweede grijze zeehond bij de eerste. Een van de opvarenden nam contact op met de Zeehondencrèche. Transport naar Pieterburen werd gearrangeerd, waar de dieren in quarantaine kwamen. Beiden hadden last van spoelwormen en longwormen en als gevolg van dat laatste een longontsteking.

Zware stormen veroorzaakten in december 2003 veel problemen onder de grijze zeehonden. Op 27 december kwam de 50e grijze zeehondenpup in de crèche. Het was een pasgeboren dier, nog met navelstreng. Ze werd gevonden op Terschelling en was uitgeput en uitgedroogd. Ook daarna werden veel meer jonge zeehonden binnengebracht. Hun leeftijd varieerde van twee a drie dagen oud tot ongeveer vier weken. Het waren allemaal slachtoffers van de storm, die het water zo hoog opjoeg dat de zandbanken onderliepen. Ze werden langs de hele Nederlandse kust gevonden; vaak volkomen uitgeput en half verdrinken.

Een aantal moeders was erin geslaagd om bij hun jong te blijven. Er lagen een paar moeders met hun pup op de stranden van Terschelling en Vlieland. Onze vrijwilligers probeerden ze te bewaken zodat ze niet door toeristen zouden worden verstoord. Helaas lukte dat niet altijd.

Overzicht van alle opgevangen en uitgezette zeehonden:

<i>Binnengebracht in</i>	2002	2003
Gewone zeehond (<i>Phoca vitulina</i>)	211	90
Grijze zeehond (<i>Halichoerus grypus</i>).....	57	101
Ringelrob (<i>Phoca hispida</i>)	1	
Totaal:.....	269	191
<i>Gestorven in de crèche</i>		
Gewone zeehond	84 ¹	20 ²
Grijze zeehond.....	5	3 ³
Totaal:.....	89	23
<i>Uitgezet</i>		
Gewone zeehond	140 ⁴	96 ⁵
Grijze zeehond.....	70 ⁶	39 ⁷
Ringelrob.....	1	1 ⁸
Zadelrob	1 ⁹	
Totaal:.....	212	136
<i>Doodgevonden zeehonden</i>		
Tijdens virus-epidemie.....	2.243	
Voor/na de virus-epidemie.....	48	
Gewone zeehond		76 ¹⁰
Grijze zeehond.....		18
Totaal:.....	2.291	94

¹ Inclusief 4 zeehonden binnengekomen in 2001

² Inclusief 3 zeehonden binnengekomen in 2002

³ Inclusief 1 zeehond binnengekomen in 2002

⁴ Inclusief 53 zeehonden binnengekomen in 2001

⁵ Inclusief 40 zeehonden binnengekomen in 2002

⁶ Inclusief 22 zeehonden binnengekomen in 2001

⁷ Inclusief 2 zeehonden binnengekomen in 2002

⁸ Binnengekomen in 2002

⁹ Binnengekomen in 2001

¹⁰ Waarvan 24 in verregaande staat van ontbinding

EHBZ-gegevens

Algemeen

Het EHBZ-team (Eerste Hulp Bij Zeehonden) van de Zeehondencreche heeft zich in het jaar 2002 op een fantastische manier gemanifesteerd. In de eerste plaats in het reguliere veldwerk, waarbij deze vrijwillige medewerkers ter plaatse gaan kijken wanneer er bij de creche een melding van een gestrand zeezoogdier binnenkomt. Maar bovendien hebben zij zich, mede op verzoek van het ministerie van LNV, ingezet bij het opzoeken, registreren en inzamelen van dode zeehonden, die door het virus waren getroffen. In het hoofdstuk "Wetenschappelijk onderzoek" wordt de rol van het EHBZ-team in het werk rond de virusepidemie nader omschreven. Als gevolg van de extra inspanningen als gevolg van de virusproblemen en de daaruit voortvloeiende aanpassingen in het werk van de creche is een aantal van de geplande periodieke trainingen komen te vervallen. In totaal hebben in het verslagjaar toch 14 EHBZ-vrijwilligers in Pieterburen hun kennis bijgespijkerd. Vrijwel alle EHBZ-medewerkers gaven acte de présence op de jaarlijkse EHBZ-dag op 25 mei 2002. Op die dag werd het EHBZ-team geïnformeerd over de stand van zaken rond de virusuitbraak, over mogelijke consequenties en over nieuwe methoden en werkwijzen, door presentaties van Prof. Ab Osterhaus, Dr. Thijs Kuiken, hoofd zorg Marrije Verspuij, coördinator André van Gemmert en directeur Lenie 't Hart.

Activiteiten EHBZ-teams

Veel van de activiteiten van dit veldteam worden geregistreerd. Zo hebben we in 2002 genoteerd dat in de periode voorafgaande aan de uitbraak van het zeehondenziektevirus in Nederland (16 juni 2002) een groeiend aantal meldingen werd doorgegeven; alleen al op Vlieland 123 meldingen. Daarnaast rukten veldmedewerkers – buiten de periode van het virus, dus van 1 januari tot 16 juni en van 19 november tot 31 december – in totaal ruim 540 keer uit om een melding van een "zeehond in nood" te checken. Het aantal varieerde uiteraard per EHBZ-post, maar gemiddeld kreeg men 16 – 23 meldingen per maand. Van het totaal aantal meldingen resulteerde ruim 70 % na een uitvoerige observatieperiode in een "loos alarm" of "nog niet ingrijpen" beslissing. De dieren die wél hulp nodig bleken te hebben, werden door de leden van het EHBZ-team gestabiliseerd: er werd ORS (Oral Rehydration Salts) toegediend en de zeehonden werden voorbereid op het transport naar Pieterburen. Menig zeehond dankt zijn leven aan de adequate inzet van het EHBZ-team.

Jaarlijkse EHBZ-dag in Pieterburen

Op 24 mei 2003 vond de jaarlijkse ontmoetingsdag plaats. In totaal waren bijna 80 EHBZ-ers en belangstellenden aanwezig. Er was een delegatie uit Zeeland, er kwamen EHBZ-ers van Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog, en er waren vrijwilligers uit Groningen, Friesland, Noord- en Zuid-Holland. Vrijwel alle EHBZ-ers zijn opgeleid in de Zeehondencreche en komen regelmatig naar Pieterburen voor "nascholing". Zeven personen uit 5 regio's namen deel aan een speciale training. Eénmaal per jaar komt het hele team bij elkaar om ervaringen uit te wisselen en de gang van zaken te bespreken.

Dit jaar werd teruggekeken op de virusuitbraak, die vorig jaar duizenden zeehonden het leven heeft gekost. Vrijwel alle EHBZ-ers hebben hun steentje bijgedragen om de dode dieren voor onderzoek te verzamelen. Medewerkers van de Erasmus Universiteit in Rotterdam gaven een overzicht van de eerste resultaten van dat mega-onderzoek.

Verder werd vooral vooruitgekeken naar het nieuwe zeehondenseizoen. Marrije Verspuij, hoofd zeehondenzorg, nam een groot aantal ziektebeelden met het team door, zodat men nog beter weet waarop je moet letten wanneer je bij nacht en ontij naar het strand geroepen wordt om een aangetroffen zeehond te beoordelen. Beladen met nieuwe indrukken en met materialen voor de verzorging van zeehonden togen de EHBZ-ers aan het eind van de dag huiswaarts.

Zwerfnetten Project Noordzee Netjes

In 2001 startte de Zeehondencreche een actie om met medewerking van de Urker vissers alle stukken visnet, die in de Noordzee drijven, in te zamelen en op te slaan. De creche kreeg namelijk veel meldingen van zeehonden, bruinvissen, dolfijnen en vogels die in dergelijke netten verstrikt raakten en daardoor ernstig gewond raakten of verdronken. De actie blijkt een groot succes.

Tientallen Urker vissersschepen hebben inmiddels een of meer (gesponsorde) Big Bags aan boord, waarin ze de door hen opgeviste stukken net verzamelen. Wekelijks worden die door vrijwilligers opgehaald in Den Helder, Harlingen, Eemshaven, Lauwersoog en Delfzijl.

Aan het eind van 2002 was er al meer dan 200 ton zwerfnetten verzameld. Toen staats-secretaris van Geel (VROM) de crèche bezocht was hij onder de indruk van het project. Hij zegde steun toe vanuit zijn ministerie. De Zeehondencrèche was uitgenodigd bij de vergadering in Urk van de Stuurgroep Afvalstoffen Visserij. Daar is onder meer afgesproken dat er in samenwerking met het ministerie van VROM een oplossing wordt gezocht voor de enorme berg netten op het terrein van de Zeehondencrèche en dat er een werkgroep zal worden samengesteld waar de Zeehondencrèche deel van uitmaakt. Deze werkgroep zal zich vooral bezig houden met het uitwerken van de plannen en het opzetten van een financieringssysteem voor het inzamelen van deze zwerfnetten. Een belangrijke doorbraak: wat begon als een ludieke actie groeit nu naar overheidsbeleid. Het is de bedoeling dat de Zeehondencrèche ook in 2003 de actie continueert totdat er van overheidswege een definitieve oplossing is gevonden.

Een speciale afdeling van ons EHBZ-team houdt zich bezig met het inzamelen van zgn. “zwerfnetten”: losgescheurde, verloren gegane stukken visnet die in zee drijven. Veel zeedieren en vogels raken verstrikt in deze drijvende stukken afvalnet en wanneer zij geen hulp krijgen, sterven ze een afschuwelijke dood. es”.

De inzamelingsactie van zwerfnetten is ook in 2003 in veel opzichten een groot succes gebleken. In 2001 startte de Zeehondencrèche samen met Urker vissers deze actie, waarbij stukken visnet, die in de Noordzee drijven, worden ingezameld en opgeslagen. Jaarlijks raken tientallen zeehonden, bruinvissen, dolfinnen en vogels verstrikt in deze in zee drijvende zwerfnetten. De logistiek van de inzameling is in de loop van de tijd verbeterd. Wekelijks werd via de visafslag in Urk door de vissers (niet alleen Urkers, maar ook vissers uit veel andere plaatsen) doorgegeven in welke noordelijke havens op vrijdag Big Bags met afvalnetten werden afgeleverd. Transportbedrijf Visser haalde deze grote zakken op en verzamelden ze in Harlingen, waar het materiaal werd gecontroleerd op vervuilende stoffen. Het pure nettenmateriaal werd op het terrein van de Zeehondencrèche in Pieterburen opgeslagen. Daar vormde de reusachtige berg (meer dan 500 ton) een somber symbool van de vervuiling van de Noordzee. Uit educatief oogpunt een waardevol project.

Er is inmiddels gesproken over mogelijkheden om deze actie te doen overnemen door de overheid. De crèche heeft het probleem zichtbaar gemaakt; nu wordt het tijd dat de betrokken instanties hun verantwoordelijkheid nemen. Een inmiddels gevormde werkgroep binnen de Stuurgroep Afvalstoffen Visserij houdt zich bezig met het uitwerken van een inzamelingsplan en het opzetten van een financieringssysteem. De berg in Pieterburen zal in de loop van 2004 worden getransformeerd in een monument, zodat ook in de toekomst de educatieve impact zal blijven bestaan.

Begin september presenteerde Lenie 't Hart in Harlingen aan Schipper Kees Post van het vissersschip UK 177 een vlag en een taart. De door de UK 177 opgeviste Big Bag vol oude stukken visnet bracht het totaal van de inmiddels in Pieterburen opgeslagen nettenberg op 450 ton. Het televisieprogramma "Hart van Nederland" besteedde aandacht aan het bereiken van de mijlpaal van 450 ton afval en volgens het vakblad "Visserij Nieuws" vertelden schipper Post en zijn bemanning: "Lenie houdt erg veel van ons”.

Potvissen gered

Een wel heel unieke reddingsactie werd uitgevoerd door een aantal EHBZ-ers van de waddeneilanden. Op maandag 1 december 2003 kwam een melding van vissersboot Zoutkamp 5 binnen dat er een paar walvissen vlak bij de kust boven Ameland zwommen. Dat was het sein voor actie: zolang de dieren nog zwemmen kan je proberen iets te doen. Wanneer ze eenmaal gestrand zijn is het onherroepelijk te laat en kan je alleen nog maar machteloos toezien hoe de dieren sterven.

Lenie 't Hart had meteen contact met Hessel Wiegman, EHBZ-er op Terschelling. Die vertrok meteen met de Tempest, een snelle boot van Rederij Noordgat. Inmiddels stond de Amelander Dirk Visser al met zijn auto van Rijkswaterstaat op het strand en hij meldde Hessel dat hij drie (misschien vier) potvissen vlakbij de kust zag. In overleg met Lenie en Hessel schakelde Dirk de reddingboot van de KNMR in. En dankzij de vuurtoren van Schiermonnikoog, die ook de melding van de Zoutkamp 5 had binnengekregen, waren de boten van de kustwacht van Ameland en Schiermonnikoog in de kortst mogelijke tijd ter plaatse. Ook Dave Appelman (Ameland) ging onmiddellijk met zijn snelle boot op weg. Zo voer al heel snel een kleine vloot in het gebied waar de drie potvissen gevaarlijk dicht bij het strand kwamen. De

burgemeester van Ameland regelde een verkenningsvliegtuigje, dat vanuit de lucht de positie van de potvissen in de gaten hield. Zelfs de SAR-helikopter uit Leeuwarden schoot te hulp.

Door tussen de kust (het strand en de zandbanken) en de potvissen te varen probeerden de mannen met hun schepen de dieren bij het ondiepe water vandaan te drijven. Een gelukkige omstandigheid daarbij was, dat het opkomend tij was en dat de wind de dieren niet aan lager wal, dus op het strand wierp. De schepen met waterjets, zoals de Tempest en de reddingboot Johannes Frederik van de KNMR, konden heel veel lawaai en waterturbulentie veroorzaken, zonder veel vooruit te komen. Hessel Wiegman kon zo met de Tempest tot vlakbij de dieren komen. Dat bleek goed te werken: de potvissen vonden het lawaai kennelijk onaangenaam. Ze veranderden van richting en zetten koers naar het noord-oosten, weg van de kust.

Kinderen ruimen afval

Willem Stel, EHBZ-er op Vlieland en liefhebber van een schone natuur was vrijwilliger bij de landelijke Coastwatch actie, waarbij schoolkinderen jaarlijks in groepen een stuk strand afzoeken naar zwerfvuil en rommel. Dankzij de jaarlijkse actie Coastwatch, waarbij gevonden vuil wordt gewogen en opgeschreven, krijgt men een idee van de hoeveelheid vuil, dat op de stranden achterblijft. Op Vlieland leverde op woensdag 9 april een half uurtje zoeken door 13 kinderen van de 2e klas van de VMBO op een stukje strand van 500 meter het volgende op: 86 kilo plastic, 1 kilo papier, 53 kilo touw en nylon, 25 kilo metaal, 7 kilo textiel, 147 kilo hout, 20 kilo glas, 17 kilo diversen en 3 kilo paraffine. Willem Stel heeft de troep van het strand afgevoerd. Wanneer je dit resultaat doorberekent naar de hele Waddenzee, kom je op honderden tonnen per jaar.

Vrijwilligers en stagiaires

Ook in 2002 werd de Zeehondencreche bezocht door een groot aantal studenten en praktikanten van over de hele wereld. Hun motivatie is gelijk aan die van de gasten in voorgaande jaren. Zij willen zich bekwamen in het werken met zeehonden en kennis nemen van de protocollen en de Nederlandse wijze van natuur-, milieu- en dierenbescherming. Het is een streven van de Zeehondencreche om niet alleen jonge mensen uit het rijke westen te plaatsen, maar om ook jongeren uit niet-rijke landen een kans te geven, zoals in eerdere jaren uit Uruguay, Colombia en Papua-Nieuw Guinea. Met de opgedane kennis en ervaring kunnen ze de filosofie van de Zeehondencreche in hun eigen land uitdragen.

De begeleiding van de studenten is in handen van een van de vaste medewerkers. Voor elke stagiaire wordt een speciaal programma samengesteld, zodat ze daarmee, wanneer ze in hun eigen land zijn teruggekeerd, kunnen werken aan natuur- en milieubescherming en dierenbescherming.

In 2002 ontving de Zeehondencreche 56 stagiaires.
Daarnaast was er sprake van 1 werkbezoek.

De verdeling over landen van herkomst was als volgt:

Nederland:	29
Spanje:	6
Italië:	10
Portugal:	1
Frankrijk:	4
Australië:	1 (werkbezoek)
België:	2
Finland:	1
Duitsland:	1
Zwitserland:	1
Verenigd Koninkrijk:	1

Tot eind augustus 2003 mocht de Zeehondencreche 20 praktikanten per jaar van buiten de EU ontvangen. Daarmee werd het ook jonge mensen uit niet-rijke landen die financieel niet in staat zijn dure opleidingsprogramma's te volgen maar wel zich willen verdiepen in natuur/dierenbescherming, mogelijk gemaakt een praktikanenplaats bij de Zeehondencreche te verwerven.

De begeleiding van de stagiaires en praktikanten is in handen van twee vaste medewerkers. Voor elke stagiaire en praktikant wordt een speciaal programma vastgesteld.

In 2003 ontving de Zeehondencrèche 49 stagiaires.

De verdeling over landen van herkomst was als volgt:

Nederland:	27
Spanje:	4
Italië:	6
Portugal:	2
Frankrijk:	1
België:	3
Duitsland:	3
Verenigd Koninkrijk:	2
Verenigde Staten:	1

Daarnaast kwam een aantal buitenlandse gasten op werkbezoek

Mauritanië, CNROP:	1
Italië, Aquarium Sicilië:	1
Spanje, Equinac:	2
Korea, Daejeon Zoo Land:	2
Korea, Hye-Sun medicaments:	1
Zuid-Afrika, Sanncoob:	1

Internationale activiteiten

Een Japanse journalist die in Pieterburen een reportage kwam maken over de virusepidemie, lachte vriendelijk toen Lenie 't Hart hem begon uit te leggen wat de Zeehondencrèche allemaal deed. “Daar hoeft ik niet over te schrijven, dat weet iedereen in Japan allang”, legde hij uit. Inderdaad is het werk van de crèche over de hele wereld bekend en er wordt dan ook overal vandaan een beroep gedaan op de kennis en ervaring van crèchemedewerkers.

Mauritanië

Op 27 februari 2002 werd in Mauritanië de jonge monniksrob WEAM vrijgelaten. Het is de medewerkers van de crèche gelukt, samen met een aantal Mauritaniërs, om dit dier in vijf maanden te leren hoe ze zich zelf kon redden voor de kust van Mauritanië. Ze kwam binnen als pup met een gewicht van 12 kg en bij het vrijlaten woog ze 60 kg. Het was niet eenvoudig. Niet alleen de verantwoordelijkheid voor een zeehond die behoort tot de meest bedreigde diersoorten in de wereld (er zijn er nog slechts ongeveer 100 voor de kust van Mauritanië), maar ook om vijf maanden lang te werken in omstandigheden die ook politiek gezien niet altijd gemakkelijk waren. Maar het is gelukt, dankzij de steun van o.a. de Nederlandse ambassade in Dakar, de SMAP (een Mauritaanse onderneming onder leiding van Mr. Meloud Lekal), de Nederlandse vissers en de bioloog Ad Corten met zijn team van het RIVO. Voor de toekomst zullen fondsen moeten worden gecreëerd om een bedreigd dier als de monniksrob te kunnen helpen. Door het grote aantal dieren in de Zeehondencrèche zelf heeft de crèche niet het budget voor een dergelijke onderneming. Toch is de Zeehondencrèche de enige organisatie op de wereld die ervaring heeft met het grootbrengen van monniksrobben. Er zal met alle betrokkenen over dit financiële probleem overlegd worden.

Chili

In maart 2002 reisde Lenie 't Hart op uitnodiging van de Chileense overheid naar Chili, waar ze de Premio N'Aitun in ontvangst mocht nemen. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan een persoon of organisatie die zich inzet voor het behoud van de natuur en de bescherming van het milieu. Tijdens haar verblijf in Chili heeft Lenie contact gelegd met een organisatie die zich in de kustplaats San Antonio bezig houdt met de opvang van hulpbehoevende dieren, waaronder de Patagonische zeeleeuw, de Leopard seal en de Humbolt pinguïn.

Griekenland

In oktober 2002 vertok een medewerkster naar Griekenland, ook weer om te helpen bij de opvang van een moederloze pup van een monniksrob. Helaas kwam in dit geval hulp te laat.

Overig

Verder kreeg de crèche dit jaar verzoeken om informatie en telefonische hulp vanuit o.a. het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. Ook onze helpdeskfunctie werkt dag en nacht.

Het aantal internationale contacten is in 2003 betrekkelijk beperkt gebleven. Er waren de gebruikelijke overlegsituaties met het Duitse collega-opvangstation in Norddeich en telefonisch overleg met centra in Frankrijk, Portugal en de USA. Bovendien nam een bioloog uit Tokio telefonisch contact op met de crèche in verband met een baardrob, die in een kanaal in de stad zwom. Plannen voor een vang-actie bleken niet meer nodig, toen het dier korte tijd later bleek te zijn verdwenen.

In Schleswig-Holstein ontstond veel commotie toen een aantal tieners twee door het ijs ingesloten zeehonden met stenen doodgooiden. Het heeft geleid tot veel overleg tussen de Zeehondencrèche en lokale groepen, zoals dierenartsen en dierenliefhebbers.

Monniksrob in Griekenland

Op het Griekse eiland Allonissos in de Noordelijke Sporaden heeft de crèche vijftien jaar geleden een dependance geplaatst: een container met ligplateau en bassin, met een keuken waarin voeding kan worden klaargemaakt en vis kan worden opgeslagen. In deze unit is inmiddels een aantal jonge monniksrobben succesvol opgevangen.

Eind december 2003 belde de Griekse organisatie MOm, die zich bezighoudt met de opvang van monniksrobben, dat er een pup was gevonden. Altijd doet deze organisatie een beroep op de ervaring van de Zeehondencrèche. Onmiddellijk is een van de medewerkers van de crèche naar Griekenland vertrokken. De pup, een mannetje met een gewicht van 12 kilo, was inmiddels overgebracht naar de unit op Allonissos. Daar werkten Griekse en Nederlandse medewerkers samen om het dier binnen een paar maanden sterk en gezond uit te kunnen zetten.

Wetenschappelijk onderzoek

Veel van de wetenschappelijke activiteiten in het verslagjaar waren gericht op de gevolgen van de virusepidemie, die in mei 2002 in Denemarken uitbrak en op 16 juni ook in Nederland de kop opstak.

Vesac

Leden van de VeSAC (Veterinary and Scientific Advisory Committee) kwam in het verslagjaar 2002 enkele malen bijeen, waarbij vooral aspecten van (het onderzoek naar) de uitbraak van het morbillivirus aan de orde kwamen. De samenstelling van de VeSAC bleef in 2002 ongewijzigd:

Prof. Dr. A.D.M.E. Osterhaus (hoogleraar virologie)
 Drs. R.J. Boskma (ziekenhuisapotheker)
 Dr. T. Kuiken (dierenarts/patholoog)
 Drs. B. van der Pol (oogarts)
 Dr. J.A.M. Snijder medisch bacterioloog)
 Prof. Dr. J.G. Vos (immunotoxicoloog)
 Dr. J.A. Wagenaar (microbioloog)

Daaraan waren toegevoegd in het verslagjaar:

L. 't Hart (directeur)
 T. Hammer Jensen (dierenarts)

Daar veel van het wetenschappelijke werk in 2003 een uitvloeisel was van het onderzoek naar de virusepidemie van 2002, is er betrekkelijk weinig activiteit geweest in de Veterinary and Scientific Advisory Committee.

De samenstelling van de VeSAC was in 2003:

Prof. Dr. A.D.M.E. Osterhaus (hoogleraar virologie)
 Drs. R.J. Boskma (ziekenhuisapotheker)
 Dr. T. Kuiken (dierenarts/patholoog)
 Drs. B. van der Pol (oogarts)
 Dr. J.A.M. Snijder medisch bacterioloog)
 Prof. Dr. J.G. Vos (immunotoxicoloog)
 Dr. J.A. Wagenaar (microbioloog)

Daaraan waren toegevoegd in het verslagjaar:

L. 't Hart (directeur)
 J. Van Zeebroeck (dierenarts)

Telefonisch heeft de commissie de crèche enkele malen geadviseerd over incidentele gevallen. Bovendien zijn in het kader van de op handen zijnde ISO-certificering alle protocollen onder de loep genomen.

Zeezoogdierenconferentie in Luik

Promovendi Marco van de Bildt en Byron Martina waren twee van meerdere crèche-vertegenwoordigers op de april-conferentie van de European Cetacea Society in het Belgische Luik. Marco van de Bildt behandelde de verwantschap van morbillivirussen bij zeezoogdieren en Byron Martina de vaccinontwikkeling tegen zeehondenherpesvirus. Andere vertegenwoordigers van de Zeehondencrèche waren Prof. Dr. Ab Osterhaus, voorzitter van de Wetenschappelijke Adviescommissie VeSAC, over de geschiedenis van zeehondenopvang, dierenarts/onderzoeker Alejandro Ulloa over darmdraaiing bij zeehonden en Trine Jensen die eveneens als dierenarts/onderzoeker verslag deed van de opvang van Monniksrobber in Mauretanie.

Eerste publicatie over zeehondenziekte epidemie

In juli 2002 hebben medewerkers van de Zeehondencreche en van het Erasmus MC, samen met collega's uit Denemarken, een artikel over de zeehondenepidemie gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift *Science* (Jensen et al., 2002: Another phocine distemper outbreak in Europe, *Science* 297:209). Hierin stelden zij vast dat de verhoogde sterfte van zeehonden in 2002 primair veroorzaakt werd door infectie met zeehondenziektevirus. Uit vergelijking van de genetische structuur bleek dat de sterfte in Denemarken en Nederland door hetzelfde virus werd veroorzaakt, en dat de virussen uit 1988 en 2002 nauw met elkaar verwant waren, maar niet identiek. De afwezigheid van antistoffen in het overgrote deel van bloedmonsters van zeehonden uit de Waddenzee gaf aan, dat de populatie bij het begin van de uitbraak nauwelijks specifieke weerstand had tegen de virusinfectie.

Analyse van 25 jaar aan doodsoorzaken van zeehonden

Voor het eerst sinds 1990 zijn de sectiegegevens van zeehonden in het pathologie-archief van de Zeehondencreche geanalyseerd voor de periode van 1975 tot 1999. Daarvoor hadden Jan van der Kamp (periode 1970 tot 1990) en Jan van Haaften (periode 1960 tot 1981) een overzicht gemaakt van doodsoorzaken van zeehonden langs de Nederlandse kust. Het ordenen van de gegevens, inbrengen in de SEALS computer database, en eerste analyse werd uitgevoerd door student Nynke Osinga in het kader van een onderzoekstage aan het Van Hall Instituut.

De belangrijkste oorzaken van sterfte van gewone zeehonden waren verdrinking (b.v. in visnetten), longwormziekte, verhogering, en zeehondenziekte. Zeehondenziekte kwam alleen voor in 1988, en veroorzaakte een sterke daling van de zeehondpopulatie. Het percentage zeehonden dat stierf door verdrinking en verhogering bleef min of meer constant over de jaren, ondanks de verplichting om keerwanten voor fuiken te plaatsen. Eind 90er jaren nam het percentage zeehonden dat stierf aan longwormziekte gestaag toe, terwijl het in de eerste jaren na de populatiecrash in 1988 niet als doodsoorzaak werd gediagnosticeerd. De SEALS database zal in de toekomst de analyse van gegevens over ziekte en sterfte bij zeehonden vergemakkelijken.

Eindrapport zeehondenplatform

Op 27 september 2002 is het eindrapport van het Wetenschappelijke Zeehondenplatform gepresenteerd. Zoals in de inleiding reeds aangegeven, is in de pers alleen maar de opvang besproken, terwijl dit slechts een van de 12 onderwerpen van het rapport was. Over b.v. vervuilende stoffen, de effecten van visserij, en infectieziekten, allemaal minstens even belangrijk voor het behoud van zeehonden en hun leefmilieu, is nauwelijks gesproken.

Het rapport is grotendeels geschreven in 2000, voordat de huidige zeehondenziekte epidemie de populatie decimeerde. Voor sommige onderwerpen in het rapport (b.v. infectieziekten en milieuvervuiling) heeft dit weinig effect op de conclusies, voor andere onderwerpen (b.v. mogelijke concurrentie tussen zeehonden en toeristen voor gebruik van de Waddenzee en omvang van de opvang) is dat wel het geval.

Een greep uit de hoofdpunten van het rapport:

- Het platform komt tot de conclusie dat er in Nederland draagvlak is voor opvang.
- Van 1989 tot 2001 groeide de Nederlandse gewone zeehondenpopulatie met gemiddeld 17% per jaar.
- Van 1997 tot 1999 nam het aantal levende strandingen van gewone zeehonden toe met gemiddeld 44% per jaar. Dit is significant hoger dan op grond van de populatiegroei kan worden verklaard.
- De ernst van recente morbillivirus uitbraken bij zeezoogdieren is waarschijnlijk beïnvloed door weerstandsverlagende effecten van milieuvervuilende stoffen.
- De gehalten aan tributyltin, trifenyltin, twee typen PCBs, en koper in water en sediment van de Nederlandse Waddenzee in 1999 waren hoger dan het Maximaal Toelaatbaar Risico (MTR). De gehalten van deze stoffen—die o.a. verstoring van de hormoonhuishouding en verlaging van de weerstand kunnen veroorzaken—in zeehondenweefsels zijn niet bekend.

De virusuitbraak

In mei 2002 verscheen het zeehondenziektevirus weer in de Europese zeehondpopulatie, na een afwezigheid van 14 jaar. Sterfte door deze virusinfectie werd voor het eerst waargenomen op het eiland

Anholt, bij de oostkust van Denemarken, waar de epidemie ook in 1988 was begonnen. De virusinfectie, die zowel jonge als volwassen dieren trof, ging gepaard met verschijnselen aan de ademhalingsorganen en hersenen en veroorzaakte hoge sterfte onder de gewone zeehonden (*Phoca vitulina*). Grijs zeehonden (*Halichoerus grypus*), die deels in hetzelfde gebied voorkomen, leken nauwelijks te zijn getroffen. Vanuit Denemarken verspreidde de sterfte zich in alle richtingen: naar Noorwegen, naar Zweden en de Baltische Zee en naar de Waddenzee. Later werden ook zeehonden langs de kust van het Verenigde Koninkrijk getroffen. In totaal zijn meer dan 22.000 dode zeehonden gevonden in noord Europa, hetgeen wijst op een relatieve sterfte van dezelfde orde van grootte als in 1988, toen rond 50 % van de zeehondpopulatie in de internationale Waddenzee stierf.

In Nederland werd het zeehondenziektevirus voor het eerst vastgesteld in een jonge zeehond die op 16 juni op Vlieland strandde. Het aantal strandingen langs de Nederlandse kust nam daarna snel toe. In augustus en september 2002 werden soms meer dan 60 dode zeehonden op één dag gemeld. Daarna is de sterfte langzaam gedaald, en in november 2002 werden nog slechts enkele strandingen per dag gemeld. In totaal zijn meer dan 2.240 dode zeehonden gemeld. Onbekend is hoeveel er niet zijn gevonden.

Het Zeehondenziektevirus behoort tot de groep Morbillivirussen, waartoe ook mazelenvirus, hondenziektevirus, en runderpestvirus behoren. Deze virussen zijn erg besmettelijk, kunnen zich snel door een populatie dieren of mensen verspreiden en kunnen hoge sterfte veroorzaken in individuen die geen afweer hebben tegen de infectie.

Op grond van onderzoek dat in de Zeehondencreche is uitgevoerd, is aannemelijk gemaakt dat de mate van ziekte en sterfte van zeehonden door de virusepidemie in 1988 verhoogd is door vervuiling van het milieu met stoffen zoals PCBs, die de weerstand van het lichaam tegen besmettelijke ziekten kunnen verlagen. Ook bij de epidemie in 2002 zal worden onderzocht in hoeverre vervuilende stoffen een rol hebben gespeeld.

Het EHBZ-netwerk in actie tijdens de virusepidemie

Zodra bekend werd dat we te maken hadden met een grote epidemie, hebben de wetenschappers van de Zeehondencreche een voorstel ingediend bij het minister van LNV om een breed wetenschappelijk onderzoek op te zetten om zoveel mogelijk inzicht in de problemen van de zeehonden te krijgen. Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft de Zeehondencreche daarop gevraagd om haar netwerk in te zetten voor het verzamelen van de dode zeehonden. Er werd een volledig aparte logistieke lijn voor opgezet, omdat levende (zieke) zeehonden niet in dezelfde auto getransporteerd mochten worden als dode dieren. Op alle Waddeneilanden kwamen grote diepvriescontainers te staan, net als in de Eemshaven (voor Groningen) en op Lauwersoog (voor het Friese gebied). Dagelijks trok er een aantal teams op uit, om meldingen na te trekken die via het centrale meldpunt de Brandaris waren doorgegeven. Zwaar werk, met veel gesleep, soms kilometers ver door kwelders en tegen dijken op, met zware volwassen dieren. Soms zagen medewerkers doodzieke zeehonden zwemmen, te ver weg om iets voor ze te kunnen doen. Machteloos moesten ze toekijken hoe meeuwen al pikten in de ogen van de zieke zeehonden. Vaak was het een opluchting, als de dieren tenslotte stierven.

Iedere zeehond heeft een merkje in de staartflap gekregen, dat correspondeert met een strandingskaart waarop alle gegevens over de vindplaats, -datum en -omstandigheden staan vermeld. Zo heeft iedere zeehond een identiteit gekregen. De gegevens die het wetenschappelijke onderzoek gaan opleveren, zullen daaraan worden toegevoegd. Het geeft ons de mogelijkheid om deze afschuwelijke epidemie volledig in kaart te brengen en daardoor wellicht meer over de oorzaken te weten te komen. Dan zijn al die dieren niet helemaal voor niets doodgegaan.

De dagelijkse confrontatie met zoveel dierenleed en dood was zwaar, in de zomer van 2002. Dat gold voor het team van vrijwilligers dat alle dode zeehonden langs de kust en op de waddeneilanden ophaalde, maar ook voor de vaste en vrijwillige medewerkers in de Zeehondencreche, die vaak moesten besluiten om een ernstig zieke zeehond uit zijn lijden te verlossen. Het werd door al deze medewerkers zeer gewaardeerd dat het ministerie van LNV de aandacht vestigde op deze emotionele belasting en de leiding van opvangcentra de kennis en expertise aanbood van een deskundige, die betrokken was bij recente andere calamiteiten.

Minister Veerman van LNV heeft in een brief zijn steun en waardering voor de vrijwilligers geuit. Hij schrijft onder meer: "U zet zich al vele weken in om de trieste situatie met de grote aantallen dode en zieke dieren het hoofd te bieden. Ik heb daar enorm veel waardering voor en wil u langs deze weg

hartelijk danken voor al uw inspanningen.” Ook dit schouderklopje werd door alle betrokkenen zeer gewaardeerd.

Mega-sectie

Al aan het begin van de epidemie hebben wetenschappers van de Zeehondencrèche in samenwerking met het Erasmus MC besloten om zoveel mogelijk dood aangespoelde zeehonden te onderzoeken om de epidemie nauwkeurig in kaart te kunnen brengen en het maximale aan kennis eraan te onttrekken. Daarom zijn in de loop van de zomer van 2002 meer dan 1.200 dode zeehonden in diepvriescontainers langs de Nederlandse kust verzameld.

Om dat enorme aantal dode zeehonden uitgebreid te onderzoeken werd van 12 tot 18 oktober 2002 een sectie week georganiseerd op een industrieterrein in Groningen. Daar had Fridor Boerma, directeur van het containerbedrijf VOP - dat ook zorgde voor de diepvriescontainers langs de kust - twee hallen op zijn terrein kosteloos ter beschikking gesteld. Een zaal werd ingericht om de bevroren dieren te laten ontdooien, en in de andere werden vijf sectietafels geplaatst zodat vijf teams parallel konden werken. Van elke zeehond werden de strandingsgegevens genoteerd, soort en geslacht vastgesteld, lichaamsmaten genomen, en monsters verzameld om de leeftijd en geslachtsrijpheid vast te kunnen stellen. Waar de toestand van de dode zeehond het toeliet, werden ook de voornaamste afwijkingen aan de inwendige organen beschreven om de doodsoorzaak te kunnen vaststellen, en werden monsters genomen voor virologisch, bacteriologisch, parasitologisch, toxicologisch, histologisch, en genetisch onderzoek. In totaal werd bijna zeven kubieke meter aan dozen met diepgevroren en gepreserveerde monsters van deze megasectie verzameld. Gedurende de hele week was een team van 20 tot 25 professionelen en vrijwilligers bezig. Daartoe behoorden biologen, diervverzorgers, pathologen, virologen, dierenartsen en diergeneeskunde-studenten, een preparateur, en een slager.

Een groot deel van dit jaar heeft in het teken gestaan van de verwerking van de wetenschappelijke gegevens die waren verzameld tijdens de mega-sectie eind 2002.

In oktober 2002 werd gedurende een hele week in een fabriekshal in de stad Groningen sectie uitgevoerd op bijna 1200 zeehonden. Kort daarna werd door het ministerie van LNV het officiële einde van de virusepidemie afgekondigd. Toch werden nog weken nadien dode zeehonden gevonden langs de kusten van de waddeneilanden en van Friesland en Groningen. Ook die dode dieren werden verzameld en opgeslagen in diepvriescontainers.

Om het wetenschappelijk onderzoek compleet te maken, heeft de Zeehondencrèche samen met de Erasmus Universiteit te Rotterdam begin februari 2003 nogmaals een sectie-sessie georganiseerd op dezelfde locatie, die opnieuw belangeloos beschikbaar is gesteld door de containerfirma VOP uit Groningen. Hier werden de laatste 150 zeehonden onderzocht door een team van onderzoekers en vrijwilligers van de Zeehondencrèche en de Erasmus Universiteit. Naast virologie en pathologie, uitgevoerd door het Erasmus MC, lagen accenten vooral op reproductiestatus (in samenwerking met Schotland), parasitologie (in samenwerking met Spanje) en toxicologie (in samenwerking met Japan). In totaal is ruim 7 kubieke meter "monsters" van vetweefsel en organen verzameld. Een deel daarvan is naar Japan verzonden voor toxicologisch onderzoek. De Japanse overheid financiert dit onderzoek met ruim 1 miljoen Euro. Bij dit afsluitende onderzoek is een tweetal wetenschappers uit Japan naar Groningen gekomen om aanvullende metingen en onderzoeken aan zeehonden uit te voeren. Naar verwachting kunnen binnen een aantal maanden de eerste resultaten van de onderzoeken bekend gemaakt worden.

Het verwerken van dergelijke aantallen data en monsters, en het opzetten van benodigde technieken, kost veel tijd. Voorbeelden van tijdrovende werkzaamheden zijn het indozen, in paraffine inbedden, en coupes snijden van weefsels voor histologie en immunohistochemie, het macereren, schoonmaken, en drogen van schedels, tanden, en bacula, en het opzoeken, intypen, verbinden, en controleren van strandingsdata en sectiedata. Voor elke van voorgaande handelingen gaat het om honderden tot duizenden monsters of data. Behalve verwerken van monsters en data, kost het opzetten van technieken om analyses uit te voeren (b.v. immunohistochemie en leeftijdsbepaling) veel tijd.

Samenwerking met Universiteit Wageningen

In het kader van verbreding van de basis voor wetenschappelijke projecten heeft de Zeehondencrèche contact gezocht met Universiteit Wageningen. Eind mei 2003 is een begin gemaakt met het eerste van een aantal onderzoeken, waarbij studenten van de leerstoelgroep Natuurbeheer in de tropen en ecologie van vertebraten van Wageningen Universiteit betrokken zullen worden bij activiteiten van de Zeehondencrèche. De Zeehondencrèche had al eerder contact gezocht met de leerstoelgroep, omdat zij graag meer inzicht wilde hebben over de gehanteerde telmethoden van zeezoogdieren. Er is veel onduidelijkheid over waargenomen aantallen zeehonden en de daarbij opgetelde theoretische percentages. Op 27 mei 2003 vloog een studente mee tijdens de eerste observatievlucht boven het Wad, waarbij medewerkers van de crèche slechts rond de 1.200 gewone zeehonden hebben waargenomen. In hetzelfde jaar werd nog een vlucht uitgevoerd. De Zeehondencrèche hoopt dat die informatie en een brede, wereldwijde literatuurstudie meer inzicht zal geven in de betrouwbaarheid van schattingen van in zee levende dieren.

Lenie 't Hart is blij met de belangstelling van studenten uit Wageningen voor het werk van de crèche. In de afgelopen 32 jaar zijn zeer veel gegevens verzameld, die een schat aan informatie vormen. Er zijn plannen voor besprekingen over meer gezamenlijke onderzoeksprojecten.

Publicaties 2002

Naar aanleiding van het zeehondenvirus en het onderzoek naar oorzaken en gevolgen daarvan is reeds in 2002 een aantal wetenschappelijke publicaties van onze medewerkers verschenen:

Martina BEE, Airikkala MI, Harder TC, Van Amerongen G, Osterhaus ADME.
A candidate phocid herpesvirus vaccine that provides protection against feline herpesvirus infection.
Vaccine 20: 943-948 (2002)

Jensen T, Van de Bildt M, Dietz HH, Andersen TH, Hammer AS, Kuiken T, Osterhaus ADME.
Another phocine distemper outbreak in Europe.
Science 279: 209 (2002)

Martina BEE, Jensen TH, Van de Bildt MWG, Harder TC, Osterhaus ADME.
Variations in severity of phocid herpesvirus type 1 infections with age in grey seals and harbour seals.
Vet.Rec. 150: 572-575 (2002)

Publicaties 2003

Vercruyssen J, Salomez A, Ulloa A, Alvinerie M, Osterhaus A, Kuiken T.
Efficacy of ivermectin and moxidectin against *Otostrongylus circumlitus* and *Parafilaroides gymnurus* in harbour seals (*Phoca vitulina*).
Vet Rec. 2003 Feb 1;152(5):130-4.
PMID: 12585598

Martina BE, van de Bildt MW, Kuiken T, van Amerongen G, Osterhaus AD.
Immunogenicity and efficacy of recombinant subunit vaccines against phocid herpesvirus type 1.
Vaccine. 2003 Jun 2;21(19-20):2433-40.
PMID: 12744876

Martina BE, Harder TC, Osterhaus AD.
Genetic characterization of the unique short segment of phocid herpesvirus type 1 reveals close relationships among alphaherpesviruses of hosts of the order Carnivora.
J Gen Virol. 2003 Jun;84(Pt 6):1427-30.
PMID: 12771410

Martina BE, Verjans GM, Harder TC, Kuiken T, van de Bildt MW, van Bergen PA, Osterhaus AD.
Seal gammaherpesviruses: identification, characterisation and epidemiology.
Virus Res. 2003 Jul;94(1):25-31.
PMID: 12837554 [PubMed - indexed for MEDLINE]

Osterhaus A, Kuiken T.

Re-emergence of phocine distemper in the harbour seal

population of Western Europe. Management of the North Sea harbour and grey seal populations.

Proceedings of the international symposium at EcoMare, Texel, The Netherlands, November 29-30, 2002.

Wilhelmshaven, Germany, Common Wadden Sea Secretariat, 2003, pp. 37-38.

Fondsenwerving

Mailings

Er is in 2002 drie keer een mailing verzonden aan onze donateurs met een verzoek om een financiële bijdrage voor het jaar 2002:

- in december 2001;
- in juni 2002
- een extra mailing in september 2002

In 2003 is vier keer een mailing verzonden aan onze donateurs met informatie over onze activiteiten en een verzoek om een financiële bijdrage voor het jaar 2003:

- in april 2003
- in juni 2003
- een extra mailing in september 2003
- december 2003

Donateursbestand

In de loop van 2002 meldden zich 5.060 nieuwe donateurs. In de tweede helft van het jaar werd echter een grote opschoning uitgevoerd op het totale donateurbestand. Daarbij werden zgn. slapende donateurs (die drie jaar of langer niet hadden gereageerd op mailingen) uit het bestand verwijderd. Als gevolg daarvan is er geen spectaculaire stijging van het totaal aantal donateurs, maar wel een zeer aanzienlijke verhoging van de kwaliteit van het bestand. Per 31 december 2002 was het totaal aantal donateurs 50.063.

Er zijn plannen gemaakt om in de loop van 2004 over te stappen op een nieuw databaseprogramma, waarbij beter kan worden ingespeeld op nieuwe technieken in direct mailing, en waarbij meer gegevens per donateur kunnen worden vastgelegd. In 2002 is het donateurbestand zorgvuldig doorgelicht en opgeschoond. Alle donateurs die drie jaar of langer niet hadden gereageerd op mailingen werden daarbij uit het bestand verwijderd. Weliswaar daalde daarmee het aantal donateurs, maar deze actie zorgde wel voor een enorme kwaliteitsverbetering van het bestand. Het aantal nieuwe donateurs in 2003 bedroeg 4.629. Het thans gehanteerde donateurbestand vormt een stabiele, trouwe groep. Een aantal donateurs is zelfs al meer dan twintig jaar betrokken bij de crèche. Per 31 december 2003 was het totaal aantal donateurs 53.147.

Advertenties

Onze televisiecommercial "*It's a beautiful day*" werd dankzij de gratis inzet van redacties honderden keren uitgezonden op tientallen televisiekanalen. Ook onze advertenties (zgn. stoppers) werden in vele kranten en tijdschriften geplaatst. Voor al deze gelegenheden om de crèche onder de aandacht te brengen danken wij de redacties van harte.

Nog steeds werd onze televisiecommercial "*It's a beautiful day*" dagelijks tenminste twee of drie keer uitgezonden dankzij de gratis medewerking van tientallen televisiekanalen. We zijn blij met een aanbod van Peter Paul Blommers, directeur van reclamebureau OgilvyOne in Amsterdam. Hij heeft aangeboden om bij wijze van sponsoring een nieuwe reeks advertenties (zgn. stoppers) te ontwerpen. Er zijn afspraken gemaakt om daarover begin 2004 van gedachten te wisselen.

Acties en sponsoring

Ook deze seizoenen hebben veel mensen en organisaties op allerlei manieren laten zien dat ze de zeehond en de crèche een warm hart toedragen. Het is werkelijk ontroerend om te zien hoe jong en oud zich inspannt om aandacht te vragen en geld in te zamelen. We kunnen niet alle activiteiten noemen, maar doen een greep uit de vele welgemeende acties.

Dutch Flowers Festival (gratis stand).

Nijmeegse Scholengemeenschap (actieweek: opbrengst €6.000).

Kids for Animals €2.500.
 Benefietconcerten in Amsterdam, Den Haag en Almere.
 Future Green Cartridges inzamelingsactie.
 PROF Tech Styles (gratis werkkleding).
 KPMG teambuildingsdag (3 dagen hulp).
 De heer Oswald Jansen (sticker Zeehondencrèche op race auto).
 Skoda Nederland (alle kosten van een Skoda Fun).
 Van Ommeren BV (gratis boxen).
 Paint Partners en Brabant Coatings (adoptie zes zeehonden).
 Cue Creative geluidsstudio's, Den Haag (radiocommercial).
 Essent (provider website).
 Modehuis Flaire Modes, Den Helder, (crèche).
 Leerlingen van het Comeniuscollege uit Musselkanaal (speciaal opgenomen CD).
 SEAL Graphics (actie tijdens de Photokina met posters met een bescherm laag).
 Textieldrukkerij Pesman, Groningen (veel snelle T-shirt acties).

Veel kinderen hebben acties op touw gezet om de crèche in deze moeilijke tijd te steunen. Drie vriendinnen uit Delfzijl besteedden weken van hun vakantie aan het maken van leuke knutselwerkjes, die ze in een kraampje aan de straat verkochten. Maar er waren ook twee meisjes uit Lemmer, die maar liefst 16 donateurs wisten te werven en twee uit Nijega, die prachtige kaarten hadden gemaakt. En in Rotterdam hadden twee tienjarige dametjes een heel arsenaal van activiteiten bedacht: een loterij, klussen doen, een zeehondenmuseum, verkoop van zelfgemaakte boekenleggers en nog veel meer.

Het is fantastisch om te ervaren dat ieder jaar opnieuw veel mensen en organisaties zich inspannen om aandacht te vragen voor de problemen van de zeehond. Op alle mogelijke manieren wordt geld ingezameld of zoekt men naar andere mogelijkheden om de crèche te steunen. Hier volgt een greep uit de vele tientallen acties:

Drie leerlingen van het Comenius College in Musselkanaal maakten CD met een lied over het zeehondenvirus. Ze brachten hun song ten gehore tijdens de kerstviering voor alle medewerkers en vrijwilligers op de zeehondencrèche. Bij die gelegenheid boden ze de crèche de opbrengst van de verkoop van hun CD aan: ruim €2.000,=!

ICT-bedrijf NTNT bood de crèche een nieuwe server aan, plus een aantal werkstations.

Drie meisjes uit het Friese Nijega verzamelden spulletjes, maakten sieraden en hielden een rommelmarkt, waarvan de opbrengst (meer dan €100,=) bestemd was voor de Zeehondencrèche.

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren schonk de crèche €20.000,= als bijdrage aan de extra kosten, die waren ontstaan door het virus.

De bejaarde muzikleraar Hakvoort uit Alkmaar gaf met een aantal leerlingen een "zeehondenconcert" in Pieterburen, waarbij hij zelfgeschreven en gecomponeerde liedjes ten gehore bracht.

In camping "Heumersbos" werd een grote actieavond gehouden. Die leverde een aantal donateurs op, drie adopties van zeehonden en een aardig geldbedrag.

Op de Landelijke Daklozendag in Utrecht voetbalden de daklozen van de Traverse uit Tilburg met T-shirts van de Zeehondencrèche. Een actie die niet direct geld opbracht, maar steun uit volstrekt onverwachte hoek betekende.